

Markku Löytönen

TIEDON VALLANKUMOUKSET JA KIRJASTO

Ihmiskunta on käynyt läpi kolme tiedon vallankumousta, joista jokainen on muuttanut ihmisyyteen kulttuuria ja kehityksen suuntaa perusteellisesti. Tiedon ensimmäinen vallankumous syntyi, kun keksimme kirjoitustaidon. Ihmisestä tuli ainoa eläinlaji, joka osaa siirtää tietoa yli sukupolven muussa kuin geneettisessä muodossa. Kirjoitustaito ratkaisi muistin ja ajan ongelman.

Tieto talletettiin hitaasti käsin kirjoittamalla, mutta talletettiin joka tapauksessa. Näin käynnistyi tiedon määrän kumulatiivinen kasvu. Tieto eli osaaminen alkoi yhä selvemmin ohjata ihmisyyteen kehitystä, olipa kysymys mistä tahansa kulttuurista ja olipa tiedon tallentamiseen käytetty merkkijärjestelmä mikä tahansa.

Tiedon toinen vallankumous syntyi, kun keksittiin kirjapainotaito. Oivallus oli nerokkaan yksinkertainen, mutta vaikutuksiltaan moninkertainen. Tieto eli kirja ei ollut enää harvojen varakkaiden käytettävissä, vaan vähitellen kenen

tahansa lukutaitoisien hankittavissa. Aikamme hyvinvointi perustuu tiedon toiseen vallankumoukseen, sillä sen varassa ovat syntyneet nykymuotoinen tiede, koulutus ja sivistys. Ne ovat olleet ihmislaajan menestyksen kulmakiviä.

Kirjapainotaidon tuotantokonsepti perustui vakioituun tuotteeseen. Kirjoittaja, kustantaja ja kirjan painaja valmistivat tuotteen, johon lukijan oli tyytyminen. Mitään uutta ei keksitty pitkään aikaan, sillä radion, elokuvan ja television tuotantokonsepti oli sama kuin kirjapainotaidon – yksisuuntaisen monistaminen.

Tiedon kolmas vallankumous alkoi internetin varaan rakentuneesta www-maailmasta. Siinä kuka tahansa voi levittää ajatuksiaan kenen tahansa luettavaksi. Olemme luopuneet yksisuuntaisesta tiedonvälityksestä ja siirtyneet vuorovaikutteiseen tiedonvälitykseen tavalla, jota ei ole aiemmin nähty ihmiskunnan historiassa. Pelikenttänä on koko tunnettu maailma.

Tapamme hahmottaa tietoympäristöämme onkin muuttunut perusteellisesti. Kysymyksessä on tietoympäristömme siirtyminen digitaaliseen muotoon ja pesiytyminen internetmaailman lo-

puttomiin kerroksiin miljoonille palvelimille ympäri maailman. Internet on maapallon vihoviimeinen käymätön korpimaa, jossa vastuu tiedon luotettavuudesta on tykkänään lukijan harteilla.

Kirjastoilla on ollut keskeinen asema jokaisessa tiedon vallankumouksessa. Ensimmäisessä ydinosuamasta oli säilyttää ainutkertaiset dokumentit, joiden lukeminen tosin vaati matkaa paikan päälle. Toisessa vallankumouksessa käynnistyi nykymuotoisen, koko maailman kattavan ja yhteistyöhön perustuvan kirjastolaitoksen kehittäminen. Dokumentit talletettiin useina kappaleina kirjastoihin kautta maailman. Kaukolainajärjestelmä ja kopioiminen toimivat sujuvasti, kun maailman rattaat muutenkin pyörivät postinkulun nopeudella.

Tieto kulkee nopeudella, joka saa kirjepostin tuntumaan suorastaan uneliaalta. Viestit muodosta riippumatta – tekstiä, kuvaa, ääntä, liikkuvaa kuvaa – kulkevat hetkessä yhdeltä puolelta maailmaa toiselle. Kirjastorakennuksia suunnitellaan aivan uusilla konsepteilla ja vanhoja kirjastoja remontoidaan palvelemaan käyttäjien muuttuneita tarpeita. Tekijänoikeuksia haastetaan monessa paikassa. Yhtä kaikki, kirjastot ovat keskellä tiedon ja sen käytön myllerrystä ennen näkemättömällä tavalla. Eikä tämä myllerrys suinkaan ole päättymässä, sillä se muovaa yhteiskuntia monella tavalla.

Yhdestä asiasta haluan kuitenkin pitää kiinni tukevalla otteella. Kirjastot ovat aina huolehtineet tiedon laadusta ja luotettavuudesta kiitos alalle koulutettujen ja työhönsä sitoutuneiden ammattilaisten. Tästä ei pidä tinkiä. ❖

MARKKU LÖYTÖNEN

Kirjoittaja on professori emeritus, joka on työurallaan osallistunut myös Helsingin yliopiston kirjaston kehittämiseen mm. kirjasto- ja tietopalvelutoimikunnan jäsenenä.

